

Nieuwsbrief Afrika-getuigenissen vzw
Driemaandelijks/juni 2009
P708863 / 3120 Tremelo
H. Decoo Hollandsvin 4 3120
Tremelo

België-Belgique
P.B. – P.P.
3120 Tremelo
BC 30592

AFRIKAGETUIGENISSEN

Nieuwsbrief nr. 16

Juni 2009

Zonsopgang boven de Pool te Leopoldstad (historische foto)

Ten geleide...

Inhoud van dit nummer :

Congo en Zimbabwe <i>Woordje van de voorzitter</i>	blz. 3
Onze jaarvergadering : Dag van Afrikagetuigenissen <i>Een verslag over onze lustrumviering</i>	blz. 4
"Mijn hart is nog ginder" <i>Een nieuwe selectie uit onze verzameling Afrikaanse herinneringen</i>	blz. 5
Missiebroeders voor het voetlicht : Broeder Paul Dequeker (Scheut), de bouwer <i>In ons vorig nummer schreven wij al meer aandacht te willen vestigen op de rol en de verdiensten van de broeders-missionarissen. Vandaag een buitenbeentje : de befaamde broeder-architect Paul Dequeker die niet minder dan 1350 realisaties in ontwikkelingslanden op zijn naam heeft staan.</i>	blz. 10
Toen de bolikoko nog zong <i>In het vorige nummer hadden we het al over het nieuwe boek van Cyriel Van Meel "En toen zweeg de bolikoko". Ook in dit nummer laten wij u kennis maken met een kort maar sprekend fragment uit dit opmerkelijke boek.</i>	blz. 12
Op de boekentafel <i>Bloedrivier - Een reis naar het gebroken hart van Afrika (Tim Butcher)</i>	blz. 14
In memoriam	blz. 15
Lidmaatschapsbijdragen	blz. 15

Congo en Zimbabwe

Onlangs kregen we onze aandacht gevestigd op een paar boeken van de Engelse psychiater en auteur Theodore Dalrymple die stilaan op de lippen begint te rijden na twee opmerkelijke boeken die ook in Nederlandse vertaling op de markt kwamen. Het eerste heet "Leven aan de onderkant", waarin hij een ontluisterend beeld ophangt van de morele verloedering in de Britse voorsteden, waarmee hij door zijn artspraktijk van dichtbij te maken heeft gehad. Daar hij ook in Afrika aan de slag geweest is, kon hij in dat verband een vergelijking maken die er niet om liegt : Bij straatarme Afrikanen, schrijft hij, ontdek je een waardigheid en persoonlijke beschaving die in een gemiddelde Engelse stadswijk pijnlijk ontbreekt. We kregen de bevestiging in sommige beelden uit Darfour.

Het tweede boek draagt een titel als een stormram: "Beschaving of wat ervan overblijft". Het is precies een hoofdstukje uit dat boek waarbij we even willen stilstaan. Onder de titel "Na het Britse Rijk" heeft hij het daar over zijn eerste medische praktijk, die hij in het toenmalige Rhodesië, thans Zimbabwe, uitgeoefend heeft, met name in een belangrijk hospitaal.

Een eerste reactie : vervang in deze studie "Rhodesië" door "Belgisch Congo" en het verhaal en de beschouwingen van onze auteur passen naadloos bij de ervaringen die eender welke Congo-kenner in zich meedraagt. Voor al wie belangstelling heeft voor een ongemeen scherpzinnige analyse van fenomenen als onderontwikkeling, kolonisatie, botsing van beschavingen en dies meer, is dit bijzonder aanbevelenswaardige lectuur.

Mooi meegenomen is de fijne Britse humor die menige bladzijde opfleurt. Waar hij het heeft over de charmes van het koloniale bestaan, herinnert hij aan Talleyrand, die ooit gezegd heeft dat wie het ancien régime niet gekend heeft (uiteraard als aristocraat), niet weet hoe heerlijk het leven kon zijn, een "statement" dat hij ook toepasselijk acht op wie ooit koloniaal was in Afrika...

Het valt helaas buiten het bestek van deze bijdrage om nader in te gaan op tal van sprekende passages uit deze bladzijden als daar zijn de snelle instorting van de voorbeeldige organisatie van het hospitaalwezen zodra de Afrikanen de macht hadden overgenomen of de socio-culturele kloof tussen blank en zwart.

Dalrymple verwijt de kolonisatie dat zij, hoewel goed bedoeld, ook sterke negatieve krachten binnen de autochtone culturen heeft losgeweekt. Hij mocht daarbij toch niet vergeten dat de tijd niet stilstaat en dat de oude Bantoe-beschaving nu eenmaal toch ergens een aansluiting moest weten te vinden met de hedendaagse westerse cultuur, zoals dat elders in de wereld wel degelijk geslaagd is. Het is ons aller vurige wens dat het land dat zo nauw aan ons hart blijft liggen ooit de kracht en de spirit zal vinden om opnieuw de weg op te gaan waaraan wij ooit met zoveel energie en overtuiging getimmerd hebben.

*Guido Bosteels
Voorzitter*

Onze jaarvergadering van 2 april : “Dag van Afrikagetuigenissen”

Geen van de talrijke aanwezigen zal ons willen tegenspreken als we stellen dat wij op 2 april jongstleden een bovenste beste dag hebben beleefd. De jaarlijkse algemene vergadering die we die dag gehouden hebben was ook de gelegenheid om het vijfjarig bestaan van onze vriendenkring AFRIKAGETUIGENISSEN te vieren.

Hieronder kunt u kennis nemen van een uittreksel uit het jaarverslag over het voorgaande jaar. Na het voltrekken van de administratieve plichtplegingen hadden we de gelegenheid om het filmtalent te ontdekken of te herontdekken van de beste Congo-cineast die er ooit geweest is : Gerard De Boe.

Zijn zwart-witfilm uit 1954 over het geraffineerde Mangbetu-volk, een van de meer dan 50 films die deze begaafde realisator ons heeft nagelaten, was een revelatie. Deze ontdekking is voor ons een aansporing om dit merkwaardig filmwerk in de mate van het mogelijke te revaloriseren en om te proberen bij te dragen om het een plaats te doen vinden in het Congo van vandaag.

Na de traditionele gezellige moambe werd de dag besloten met de voorstelling van onze nieuwe film “Mijn hart is nog ginder”. Deze verzameling van enkele sprekende fragmenten uit onze 256 totnogtoe gerealiseerde interviews genoot een levendige belangstelling.

De warmhartige sfeer waarin deze ontmoetingsdag verliep blijft in onze herinnering geprent.

Een paar elementen uit ons jaarverslag 2008

Eens te meer mag uw raad van bestuur met voldoening, ja zelfs met fierheid op het afgelopen werkjaar terugblikken. De raad is verheugd te kunnen meedelen dat het streefdoel bereikt werd dat bij het begin van het jaar bepaald was. Inderdaad werd per eind 2008 het vooropgestelde cijfer van 250 waardevolle interviews bereikt. De totale spreekduur van deze opnames overschrijdt reeds ruimschoots 200 uur.

Bijzonder verheugend is dat ook het archiveringswerk schitterend gevorderd is. De 250 interviews zijn inmiddels volledig uitgeschreven en 171 daarvan zijn reeds door onze respondenten nagekeken. De overgrote meerderheid van deze interviews is bovendien geanalyseerd en opgenomen in de database.

Dankzij deze vorderingen had onze raad van bestuur het genoegen om te worden ontvangen door directeur Guido Gryseels van het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. Dat was de gelegenheid om onze eerste honderd dossiers bij dit Museum te deponeren.

Vaak niet minder belangrijk zijn de souvenirs, gedenkschriften, foto's, memoires, administratieve stukken, enz. die op heden ten getale van 256 werden ingezameld en die eveneens, na gecatalogeerd te zijn, geleidelijk naar het Museum worden overgebracht.

Van bij de aanvang is het voor onze vereniging een belangrijk punt geweest op de meest ernstige wijze te werk te gaan en wetenschappelijk verantwoord werk af te leveren. Toen wij recent de gelegenheid hadden om onze werkmethodes en onze realisaties voor te stellen aan professor Bruno De Wever (UGent), specialist bij uitstek in hedendaagse geschiedenis, was het dan ook een bron van voldoening zoveel lof van zijnentwege toegezwaaid te krijgen. Gelijkaardige gunstige appreciaties vielen ons ten deel vanwege het Kadoc, het documentatiecentrum van de KULeuven, waarmee wij eveneens uitstekende betrekkingen onderhouden.

Ons filmwerk : Na de twee voorgaande films, resp. gewijd aan de zeevisserij en aan de figuur van Prof. Dr. P.G. Janssens, kwam vorig jaar een derde film tot stand, onder de titel “Tata Raphael, bouwheer van Leopoldstad”. Daarin konden wij, met de medewerking van zijn oud-medewerker en opvolger, onze vereerde pater Jozef Bollen, de aandacht wijden die hij verdient aan de overbekende Brugse Scheutist Raphael de la Kethulle de Ryhove. Ondertussen is een vierde film klaargekomen “Mijn hart is nog ginder”.

N.B.- Belangstellende leden kunnen om toezending van het integraal verslag en het financieel verslag vragen bij het secretariaat.

MIJN HART IS NOG GINDER" (een vervolg)

In ons vorig nummer zijn we ter gelegenheid van onze lustrumviering gestart met een ruime bloemlezing uit de eerste 250 interviews die in onze bestanden opgeslagen zijn. Meerdere van die fragmenten waren ook terug te vinden in de gelijknamige film die bij deze gelegenheid tot stand is gekomen. Hieronder brengen we een nieuwe selectie uit de verhalenschat die wij tijdens de jongste jaren bijeen hebben kunnen brengen. Wees gerust : deze reeks is nog lang niet ten einde !

De Gewestdienst

● Afgehakte handen heb ik nooit gezien en geen enkele Congolees heeft me er ooit over gesproken. In verafgelegen dorpen gebeurde het wel eens dat een oudere bij mijn doortocht in de handen klapte. Dit was vroeger verplicht om te tonen dat ze niet gewapend waren. De Belgische administratie was heer en meester, maar dat steunde meer op moreel gezag dan op onderdrukking. In mijn sector, zo groot als een halve Belgische provincie, met 35.000 inwoners, oefende ik het gezag uit, alleen bijgestaan door een twintigtal politieagenten (uitsluitend met stokken bewapend). Een duizendtal autochtonen beschikte over een primitief geweer en vele duizenden over vlijmscherpe machetes. Ik had in het begin een mitraillette en later een revolver. Bij verplaatsingen demonteerde ik ze en liet het grootste deel en de munitie achter in mijn brandkoffer. De 'onderdrukking' berustte op niets anders dan bluf, psychologisch overwicht en leiderschap. Het is natuurlijk misgelopen toen in 1960 sommige verlichte geesten vanuit Brussel ons gezag grondig ondermijnden. (Jacques Thys, Gewestdienst, later Magistratuur)

● Een van de voornaamste opdrachten van de gewestdienst was het contact met de zwarte bevolking, waarbij ook de inning van de belastingen niet zonder belang was. Een territoriaal die verantwoordelijk was voor een regio, was verplicht om drie weken per maand "onder weg en op stap" te zijn in zijn gebied. Een derde hoofdtak bestond in de uitbouw en het in stand houden van de infrastructuur (wegen, bruggen, overheidsgebouwen, enz.). Hij was 24 uur op 24 beschikbaar. Maar hoe moest, naar mijn

mening, het profiel van een territoriaal in de landelijke gebieden er idealiter uitzien? Een bekwame chef de région was voor en boven alles de inlandse taal machtig. Dit werd door de zwarten terecht aanvoeld als een

uiting van elementair respect tegenover hen, maar het was ook een onmisbaar werkinstrument.

De territoriaal moest niet alleen een gewiekst onderhandelaar zijn, maar als puntje bij paaltje kwam ook een man met haar op de tanden, een man met zin voor verantwoordelijkheid, die snelle en zakelijke (niet gevoelsgeladen) beslissingen nam en van aanpakken wist. Hij was een detective met doorzicht en, indien hij politierechter was, een evenwichtig en rechtschapen gerechtsambtenaar. Hij was een doorzetter en tevens iemand met initiatief, die het werk niet schuwde en die de problemen niet uit de weg ging, maar ze integendeel frontaal aanpakte en ... ook zelf oploste. Kortom, hij was niet zozeer een theoreticus, maar een man van de daad! Relativeringsvermogen was hierbij een grote troef. (Marc VanTrimpont, Gewestdienst, Noord-Kivu)

● Mijn eerste gewestbeheerder was misschien te paternalistisch, de tweede was totaal onverschillig voor het welzijn van de bevolking. Beiden bleven rechtvaardig tegenover de autochtonen. Ik wil hier de handelswijze van mijn eerste chef toelichten. Agrifor moest aan de inlandse dorpsgemeenschappen een door de kolonie bepaald bedrag betalen voor iedere omgehakte boom, plus een vergoeding voor de schade aangericht bij het wegslepen. Deze vergoeding werd door de gewestbeheerder niet uitbetaald aan de dorpeelingen, omdat ze die volgens hem toch maar zouden opdoen, en deze veronderstelling is naar mijn inzicht juist.

Ze werd ingehouden en gebruikt om werken te financieren die het levenspeil van het dorp moesten verbeteren. Zo werden er weiden in het woud uitgehakt en kleine kudden koeien aangekocht, of koffieplantages aangelegd, of een school of een dispensarium gebouwd en ook wegen hoorden daarbij.

Voor de rest moet men geen onzin verkopen over onderdrukking en dies meer. De bevolking werd pas echt onderdrukt en uitgezogen na de onafhankelijkheid. De Force Publique trad niet onheus op tegen de bevolking. Dit gebeurde pas vanaf de revolutie na de onafhankelijkheid. Overigens werd er in de dorpen waar we aankondigden dat de onafhankelijkheid nakend was maar één vraag gesteld: "Chef, blijf jij hier". Toen het antwoord luidde: "Ja, als uw regering het vraagt", waren ze enigszins gerustgesteld en zegden ze openlijk: "Zonder de Belgen zullen we uitgezogen en onderdrukt worden, want negers zijn niet te vertrouwen". Het is later gebleken dat deze eenvoudige mensen hun eigen volk realistischer beoordeelden dan partijideologen in Brussel. (*Jacques Thys, Gewestdienst, later Magistratuur, Beneden-Congo*)

● Dan begint ge in de brousse. Eerst met de ATAP (eerstaanwezende adjunct-gewestadministrateur). Het was de eerste keer dat ik in een tipoy zat. De tipoy is een draagstoel waar vier zwarten u in dragen. Ik wil daar even op ingaan omdat er hier nogal dikwijls een verkeerd gedacht over is. Men zegt altijd: "Die blanken laten zich dragen door zwarten, ze vernederen hen." Dat is niet waar. En meestal denkt men dat de tipoy uitgevonden is door de blanken, dat is ook niet waar. De zwarten gebruikten ook de tipoy. Ik denk bijvoorbeeld aan de Kianza, een inlandse chef. Die man liet zich ook dragen, met dit verschil dat hij het wellicht gratis liet doen en wij ervoor betaalden. In Feshi was er geen probleem, voor de tipoy had ge meteen veel kandidaat-dragers, ze deden het graag en vonden het zelfs een eer de blanke te mogen dragen. De eerste keer dat ik in een tipoy zat droeg ik een vest met korte mouwen en de zon brandde. Ik heb met papier mijn armen bedekt om niet te verbranden, dat weet ik nog. (*Roland Van Belle, Gewestdienst, Kwango*)

● (*Over volkstellingen*) - We begonnen daar om zes uur met de groet aan de vlag. Een klein tafeltje, de fiches van de bevolking, rode voor de mannen, gele kaarten voor de vrouwen, rode met een hoekje af voor de jongens en gele met een hoekje af voor de meisjes. Ze staan opgesteld in vier rijen: mannen, vrouwen en kinderen. Eerst komt de chef, met een paar kippen als cadeau, zijn baas goeie dag zeggen met een paar ouderlingen. Hij verwacht wel iets terug. Dan begint de volkstelling. Iedere valide volwassen man bezit of bezat een identiteitsboekje en biedt het me aan. Ik kijk na: zijn naam, zijn vrouw, of er een tweede vrouw was bijgekomen, zijn kind, of er een kindje was bijgekomen of gestorven... Soms moesten we naar de geboortedatum of het jaar zoeken want ze kenden hun leeftijd niet. Daarvoor moesten ze hun mond openen: als ze 28 tanden hadden waren ze volwassen.

Een anekdote is mij zeer sterk bijgebleven: in Sakomo-Vidia kwam er eens een jonge vrouw, een meisje eigenlijk nog en hoogzwanger, voorbij mijn tafeltje en knikt naar mij: "Mbote Mondele!" (goeiedag mijnheer)". Ik zeg ook goeiedag en ze gaat verder de matiti (grasveld) in. We doen ons werk verder en rond half twaalf komt ze terug. Ze heeft een kindje bij dat ze blijkbaar is gaan baren in het gras. Ze komt terug voor mijn tafel staan met het kindje in haar handen en legt het voor mij op de tafel. "Tala Mondele, mwana na ngai akobota (Kijk mijnheer, mijn kindje is geboren)." Ik verzeker u, dit was een van de mooiste momenten uit mijn hele leven. Dat gevoel van menselijkheid, van dat kindje dat werd geboren, dat ze aan andere mensen wil tonen, die fierheid vergeet ik mijn leven niet. Ik heb mijn hand eventjes op het hoofd van dat kindje gelegd. Zo fier als een gieter ging ze naar de mama's die daar stonden te tateren en mijn vrouw heeft zich in het gesprek gemengd...

Wij deden controle en gingen om de drie maanden de kas controleren bij de inlandse chefs. Die kas noemde CACI (caisse administrative des chefferies indigènes). Wanneer zij recht pleegden volgens hun recht, inden zij ook de boetes en inkomsten van de belastingen. Die kas moest kloppen en ze hadden daar boeken van. Dat was het begin van het zelfstandig mee leren groeien in het

administratief geheel van Congo, daar begon dat. Het was een prachtige taak daaraan mee te werken. (*Georges Thijs, Gewestdienst, Kwango*)

De inlanders

● Het was bevreemdend dat mannen die ik al had veroordeeld of na aanhouding ter beschikking van het Parket had gesteld, me na het uitzitten van hun straf een geschenk (meestal een ei of een kip) kwamen brengen. Van mij werd dan een klein tegengeschenk verwacht. Dit gebruik moet men zien als het aanvaarden van een gerechtvaardigde straf en respect voor de rechter enerzijds, maar anderzijds ook het herstellen van vriendschappelijke betrekkingen. Vandaar dat de autochtonen onze wetten op recidive als onrechtmatig beschouwden. Ieder misdrijf staat voor hen op zichzelf en wordt uitgewist door het volbrengen van een door een rechter opgelegde en door de dader aanvaarde rechtvaardige straf.

Als na een nieuw misdrijf de rechter een hogere straf oplegt omdat de dader al eens gestraft is geweest, wordt dit door de Congolees ervaren als een belediging van de eerste rechter. Ik kreeg zulk geval voorgelegd als rechter in de districts-rechtbank te Boma. Het openbaar ministerie eiste (terecht op grond van de geschreven wet) een hogere straf wegens recidive. Ik heb die in mijn vonnis niet toegepast en een lagere dan de gevraagde straf toegepast. In het vonnis nam ik de Congolese redenering op. De substituten waren er zeker van dat de procureur te Kinshasa in beroep zou gaan, maar hadden menselijk wel begrip voor mijn argumenten. We waren allemaal benieuwd hoe het zou aflopen... maar we hebben het nooit geweten: intussen was de onafhankelijkheid losgebarsten en was er voor vonnissen en beweegredenen geen belangstelling meer. (*Jacques Thys, magistratuur, Beneden-Congo*)

● In het gewest Kenge had ik als boekhouder een bediende, Théodore, die meehielp met het administratieve werk, een man uit Kasai en vader van zeven kinderen. Hij had dezelfde studies gedaan als ik, ook Grieks-Latijnse

humaniora. Hij was een zeer bekwame en ook zeer fijne man, dat is misschien persoonlijk, maar ik beschouwde hem als mijn gelijke en als mijn broer. Wij hadden heel veel respect voor elkaar, maar dat werd niet helemaal toegelaten door de gewestbeheerders en de hogere overheid. Ik heb hem eenmaal bij mij thuis uitgenodigd voor een kop koffie en al is het geen drama geweest, het is me wel kwalijk genomen: dat kon niet. Ik verdiende toen naar ik meen ong. 325 € per maand, terwijl diezelfde man met evenveel kwaliteiten als ik ong. 45 € per maand verdiende. Dat deed me iets. Waarom konden we die man die zo geschoold was, niet stilaan integreren in het werk van gewestbeambte, in een streek en hem bvb. de tellingen laten doen?

(*Georges Thijs, Gewestdienst, Kwango*)

Medische diensten

● Ik moet toegeven dat ik twee dingen nooit aan de leerlingen heb kunnen bijbrengen: de leerlingen op te leiden om echt steriel te werken. Ze leerden dat omdat ze het examen moesten passeren en omdat ze het diploma moesten halen. We waren daar heel streng op, maar zodra ze uw rug gedraaid had zaten ze met de vingers overal in en wist ze dat ze niets begrepen hadden van wat zij geleerd hadden. Ik vrees als de aids-epidemie zo 'n danige proporties aangenomen heeft dat het wel een beetje komt door dat minachten van steriel materiaal. Verder zijn ze altijd in hun eigen filosofie blijven geloven: een microbe kan bij hen geen ziekte teweegbrengen, men kan ze trouwens niet zien. Men wordt ziek door een ndoki of iemand die een slechte geest heeft. Wij blanken kunnen tegen niets en worden ziek van microben. Ik heb er 30 jaar voor gevochten om ze die principes van steriel werken en het vermijden van infecties aan te leren, maar ik ben er niet honderd procent in geslaagd. Er zijn er wel die het aanvaard hebben, maar 80 % niet. (*Rosanne Bonne, vroedvrouw, verpleegster, lerares, Katanga en Kinshasa*)

● Ik herinner me dat ik eens in een dispensarium was en meteen werd er een feestje georganiseerd en het hele dorp kwam dansen. Ik sliep in de gîte d'étape en die was ook niet afgesloten. 's Morgens

voelde ik een aanwezigheid. Ik werd wakker en ik merkte dat er naast mij een zieke lag. Die was midden in de nacht door de mensen van het dorp gebracht en om mij niet te storen in mijn slaap hadden ze hem gewoon naast mij gelegd in afwachting dat ik wakker zou worden,. (Dr. J. Van De Heyning, Wafania, Evenaarsprovincie)

- En ze blijven zo erg vasthangen aan hun gewoonten, zelfs één van onze verpleegsters, die zo goed afwist van antibiotica en medicamenten. Maar als het om haar eigen kind ging was het eerst de 'nganga' met zijn inlandse verzorging en pas als het niet meer ging kwam ze terug naar ons. En die wist het nu zo goed! Maar stillekesaan waren er die begrip gingen tonen en gingen luisteren. Dat doet enorm deugd en het gaf zin om verder te werken. (Betty Rossano, verpleegster Damiaanactie, Evenaarsprovincie)

- Mijn ervaringen inzake tropische geneeskunde waren ontzettend boeiend en ik denk dat het spijtig is dat men enkel negatieve aspecten van de koloniale tijd aanhaalt, Er waren wel koloniale methodes maar vergeet niet dat de epidemie van slaapziekte praktisch onder controle gebracht is. Dat geldt ook voor pian en andere epidemieën. De grote fout die gemaakt is blijft voor mij het feit dat men niet voldoende voorzien heeft dat alles overgenomen kon worden door mensen die toen die capaciteit hadden. Ik kan u één voorbeeld geven : de medische assistenten die we gevormd hadden waren ontzettend bekwaam. Wanneer ik ze ging superviseren en bezoeken in Rwanda om te kijken wat de problemen waren, zag ik bij veel van die mannen: maar dat is dé manier waarop het moet aangepakt worden. Een huisarts bij ons weet het niet beter. Hun basisopleiding was niet zo goed, maar hun klinische vorming was heel goed. Men zei toen: die medische assistenten, dat is kolonialisme. Het echte kolonialisme was dat die medische assistenten nooit dokter konden worden. Het netwerk van medische assistenten en wat die gedaan hebben voor de volksgezondheid, voor de gezondheid van iedereen, dat was formidabel. Er was niet voorzien dat de goeie daaruit een bijkomende scholing kregen, dat men zei: "Gij kunt dat even goed, gij kunt beleidsverantwoordelijkheid krijgen." Het is, vind ik, echt spijtig dat dit niet op tijd ingezien werd. Als het te herdoen was, ja,

maar die tijd komt natuurlijk niet terug en onder de huidige omstandigheden moeten de Congolezen het natuurlijk zelf doen. Maar de omstandigheden en de wedden zijn voor hen zoveel slechter dan ze voor ons waren. Wij hadden een gewone, niet overdreven, maar een goede wedde. (Harrie Van Balen, arts te Ango en Ruanda, later hoogleraar Tropisch Instituut)

Over de Missies

- 51 jaar is een heel mensenleven bij het Mongo-volk. Ik kan dat volk niet genoeg bedanken voor de hartelijkheid en de vriendelijke lach in armoede, ziekte en nood. Hoe is het mogelijk: vriendelijk blijven lachen in grote miserie!

Vooraf de gediensstigheid was een grote hulp in het missieleven. Ik mag het schone werk van de Broeders van de Christelijke Scholen niet vergeten. Bewondering ook voor de missiezusters in scholen en hospitalen en heel speciaal voor de 'Filles de la Charité', een gemeenschap bestaande uit 12 nationaliteiten. Bijna niet te geloven. Als men al dat goede ziet, tellen gebreken en gebrekes niet meer.

Het contact met de protestanten was vriendelijk en behulpzaam. Samen werd ik met een protestantse missionaris, het was een Amerikaan, uitgenodigd op een speech van Generaal Lundula: hoe goed het is als blank en zwart overeenkomen! Want op een zwart bord schrijft men niet met zwart maar met wit krijt en op een piano staan witte en zwarte toetsen voor de harmonie! Het toeval wilde dat ik de boot nam naar Wafanja. Op de boot waren Amerikanen, protestanten en familie van de protestantse dokter in Monkoto. Ik werd bij hen aan tafel uitgenodigd en deed hun tafelgebed mee, hand in hand in een kring staande rond tafel. (Pater Arthur Verbeeck, Evenaarsprovincie)

Kolonisten

- Met de kolonisten had ik geen echte problemen. Wel was er ene F.W. die maar steeds met de autochtonen overhoop lag wegens overlast veroorzaakt door zijn koeien en die het ook niet al te nauw nam met de arbeidswetgeving. Voor het overige was hij een toffe kerel en zelfs mijn getuige bij de aangifte van de geboorte van ons eerste kind. Eén enkeling, de Zwitser S., hield de boot af en

wilde geen contact met de Belgische Administratie. Hij was gehuwd met een Congolese vrouw en leefde zeer 'Afrikaans'. Zijn zonen (prachtig gebouwde mulatten) hadden een goede opvoeding genoten maar vermeden ook sociale contacten. *Jacques Thys, Gewestdienst, later magistratuur, Beneden-Congo*)

Kind en vrouw in Congo

● In mijn kindertijd heb ik geen contact gehad met zwarte kinderen. Nee, dat was er niet. Men ging uit van bepaalde redenen, en hygiëne was er een van. Er was een kloof. Het waren twee gemeenschappen die naast elkaar leefden. Ja, maar dat is ook zo gebleven na de onafhankelijkheid. Je kunt wel Zaïrezen hebben die zich helemaal Europeaniseren, dan gaat het, maar als je een echte Zaïrees ziet, dan blijft die Zaïrees. Maar ik respecteer dat, hoor. Wij hebben wel Zaïrezen ontvangen, maar je kunt er niet lang mee omgaan omdat je een andere manier hebt van 'zijn'. De mentaliteit is anders. *(Ingrid de Schrijver, kind en later huisvrouw in Congo, Beneden-Congo en Kinshasa)*

Het debacle

● Alles is veranderd na de rondetafelconferentie in Brussel in februari 1960. Er waren al wel geruchten over onlusten en ook al ernstige onlusten geweest in Congo, maar dat werd verdoezeld. Onze oversten zegden ons er niets van. Wij hoorden wel radio Léo (Kinshasa), maar de berichten werden gecensureerd en bovendien interesseerden ze mij niet. Wij hadden geen tijd om ernaar te luisteren. Wij waren bezeten van ons werk, vanaf 6u morgens en we gingen steeds maar door, ook op zondag, met een concessie: op zondag stonden we om negen uur op. Die berichten waren een ver van mijn bed show. De zwarten wisten beter dan wij dat er onlusten waren, maar zegden niets, zwarten zijn diplomatieke mensen: ze wilden ons niet ongerust maken. Wij waren hun 'tata', hun vader. Tot het officieel werd. Toen kregen we een laconiek briefje van de gouverneur via de gewestbeheerder dat Congo onafhankelijk werd op 30 juni 1960.

Ik vroeg me af wat er gaande was. Nadien stonden er elke dag honderden zwarten voor

mijn bureau. Het was echt opstand, met verwijten :

- "Ge zijt onze vader niet meer! Ge gaat ons verraden aan de évolués met hun brillenglazen van vensterglas. Ge zijt een lafaard!"

- "Ik ben de gouverneur en de minister niet!"

- "Ge moet protesteren! Ge protesteert niet hard genoeg! Die évolués gaan ons uitzuigen en er zal geen gerechtigheid meer zijn."

Ze waren profeten. Ik kon het niet meer aanzien. Dat heeft zo weken geduurd. We hebben toen met een aantal gewestbeheerders, onder meer de betreurde Piet Clara, een petitie gestuurd naar Minister De Schryver, over het hoofd van de gouverneur heen. We schreven dat wij verontwaardigd waren over de manier waarop Brussel de onafhankelijkheid gaf, zonder de minste inspraak, zonder de minste kennis van Afrika, dat ze nog nooit van dichtbij een zwarte hadden gezien en dat het op een catastrofe zou uitdraaien.

(..) Ik heb mijn post in Bokatola en mijn bevolking moeten verlaten. Het was hartverscheurend, dat afscheid, ik zag die zwarten naar de slachtbank leiden. Twee jaar later heb ik vernomen dat de Mulelisten er geweest zijn en dat er verschrikkelijke slachtingen zijn gebeurd. De Belgische politiciers dragen een grote schuld in dat hele drama. *(Ward Lernout, Gewestdienst, Evenaars-provincie)*

Weer thuis...

● Congo is mijn mooiste herinnering. Ik ben zo gelukkig dat ik dat meegemaakt heb en ik denk er nog alle dagen aan. Echt serieus, dat is iets wat ik nooit vergeet, ook al zou ik 100 jaar worden. Dat blijft erin. Ik zie het nog allemaal voor mij gebeuren en ik ben zeer gelukkig dat ik daar nooit in een stad heb gewoond, maar dat ik het leven van de negers heb mogen meemaken en dat ik ertussen heb geleefd. Hoe ze leefden, wat ze deden, hoe ze aten, hoe ze zongen. Zoals op de stroom, als we van Lowa laat 's avonds thuis kwamen.

Dat beeld vergeet ik nooit, die stroom, de maan erboven en het geluid van alle dieren die 's nachts wakker worden. (..) De uilen, daar sprak ik mee: "Oehoe!" en ik antwoordde: "Oehoe!" De natuur kan iemand die er nooit geweest is zich

niet inbeelden, dat is onmogelijk. Ik ben erg gelukkig dat we dat hebben meegemaakt. Echt. (*Lucienne De Baedts-Helderweirt, huisvrouw, eiland Mbië*)

- Een klein besluit: ik kan en wil hier getuigen van mijn liefde voor dat land en die mensen. Die zes jaar zijn de mooiste geweest van mijn leven. Ik denk dat we dat mogen vermenigvuldigen, mijn persoon zijn duizenden personen: al die territoriale agenten, alle agenten van de geneeskundige dienst, van de landbouwkundige dienst, van de openbare werken. Ik spreek hier uitsluitend van na de oorlog, de jaren 1950-60. Het waren mooie, fijne, bezielde mensen die eerlijk hun job deden. Ik vergelijk het altijd weer: waren wij in België gebleven, dan hadden wij hetzelfde soort werk gedaan in leger of ministeries. Ik wou dat dit een antwoord kan zijn op die malafide criticasters die nu nog altijd zeggen dat de koloniale profiteurs zijn. Dat klopt niet en ik neem dat ook niet. Ik hoop dat ik daar een beetje heb kunnen toe bijdragen. Ik heb het eenvoudig moeten houden, ook in tijd, want we kunnen er uren over praten. (*Georges Thijs, Gewestdienst, Kwango*)

- Velen hier dachten en denken misschien nog dat de koloniale er niets anders gedaan hebben dan vieren en geld verdienen zonder veel moeite. Ze hebben zeker veel verdiend, maar er ook heel hard voor gewerkt. De resultaten waren goed te merken aan wegen en plantingen. Ze gaven mogelijkheden aan de zwarten om te werken en ook te verdienen. Met het heengaan van de koloniale is nu alles tot nul herleid. Ze moeten er nu met eigen middelen en mogelijkheden doorkomen. Ik kreeg telkens de indruk dat men hier in België niet wist met wat en hoe men in Congo bezig was.

Wat me soms heel hard tegen de borst stootte tijdens mijn vakantie, was dat wij hier met

zoveel overvloed en mogelijkheden nog niet tevreden zijn.

Moesten ze echt willen, zijn ze zeker in staat om het over te nemen. Ze kunnen werken, dat hebben ze bewezen. Maar hebben ze er wel behoefte aan? Ze willen aanstonds resultaten zien, anders beginnen ze er niet aan! Toen ik in 1969 met de wagen naar Boënde reed, 250 km van onze missiepost, konden we er gaan winkelen. We deden er vijf uur over, bleven een nachtje over op de parochie en 's anderendaags terug 250 km naar huis. In 1975 deden we voor diezelfde rit 2 dagen heen en 2 dagen terug. In 1995 was het onze laatste reis en met heel veel miserie. Ondertussen was er ook al niets meer in te kopen. Elke zwarte begon zijn eigen verkoopstandje langs de weg. Er waren geen onderhoudswerken meer, daar machines en organisatie niet meer werkten.

In gelijk welke plantage ging en bleef veel stuk en natuurlijk deed de oorlog van 1997 de laatste restjes teniet. Toen we in 1969, negen jaar na 'Indépendance', op een plantage kwamen zagen we nog overblijfselen van prachtige huizen, parken en aangelegde tuinen, fabrieken, opslagplaatsen en gebouwen. Wat hadden die blanken machtige, schone zaken opgericht samen met de zwarten, die het leeuwendeel van de handenarbeid verrichtten. Jammer dat diezelfde zwarten het niet konden onderhouden en dat na het vertrek van de 'koloniale' alles in verval ging. Zij verwachtten van die Indépendance alle schone dingen en geld en mogelijkheden die de blanken hadden, dat was hun beeld van de Onafhankelijkheid. Maar het is hen lelijk tegengevallen, vooral van hen die in het binnenland verblijven.

(*Betty Rossano, verpleegster, Damiaanactie, Evenaars-provincie*)

Missiebroeders voor het voetlicht : **Broeder Paul Dequeker (Scheut), de bouwer**

Van een buitenbeentje gesproken : eigenzinnig, creatief, vooruitstrevend, karaktervolle Vlaming,

bezield met een diep christelijk ideaal gericht op dienstbaarheid en schoonheid, kan broeder-architect Paul Dequeker terugblikken op een indrukwekkend

palmares. Dit is de man die een revolutionaire wind heeft doen waaien over het concept : bouwen in Congo.

Van diverse zijden gepraamd om priester-missionaris te worden, heeft Paul Dequeker deze optie steeds afgewezen : nee, daar zag hij zijn roeping niet ; zijn toekomst en zijn ideaal zag hij daarentegen in niets anders dan bouwen, maar dan wel in het teken de verspreiding van zijn christelijk ideaal en dan wel in die zo specifieke tropische omgeving. Na rijp beraad viel de keuze van de jonge architect, afgestudeerd bij Sint-Lucas in Gent, op de congregatie van Scheut, waar hij als lekenbroeder in 1954 intrad. En ondanks zijn vrijmoedige en onafhankelijke geest hoort hij daar 55 jaar later nog onverminderd bij.

Een determinerende factor in zijn ontwikkeling was het jaar dat hij heeft doorgebracht in de *"Associated School of Architecture"* te Londen, waar hij in 1957 een postgraduaat behaalde in tropische bouwkunde. Dat was ook het enige instituut waar dergelijke vorming verstrekt werd en waar hij onderwijs genoot van merkwaaardige architecten als Maxwell Fry en Otto Königsberger (een Duitser die het Hitlerregime ontvlucht was), mensen die hun sporen verdiend hadden in Indië en die er hem bewust van gemaakt hebben dat de basisfilosofie van het bouwen in een tropisch klimaat uitgaat van heel andere behoeften dan die waarin onze Europese bouwwerken moeten voorzien. Zoals Le Corbusier ooit schreef : « Le soleil, l'humidité et le vent gouvernent l'architecture tropicale ». Daar waar het onze voornaamste zorg is, warmte te stockeren en te bewaren, is het in Afrika zaak de warmte te elimineren en dus een goede ventilatie te bevorderen. Voorts leidt het klimatsverschil ook tot totaal verschillende leefgewoonten. Waarom

voorzagen de architecten van het OCA (Office des cités africaines) de huisjes voor inlanders van een keuken, terwijl Congolezen toch buiten hun potje koken en trouwens ook, helemaal anders dan blanken, zoveel mogelijk buitenshuis leven ? Een ander aandachtspunt betrof de materiaalkeuze, die optimaal dient aan te sluiten bij en in harmonie moet zijn met de ter plaatse beschikbare grondstoffen. Mooi meegenomen is ook de bestendige zorg om de meest eenvoudige en spaarzame bouw-methodes uit te zoeken, zonder daarom de esthetische waarde van het bouwwerk in het gedrang te brengen.

Het hoeft dan ook niet gezegd dat Paul Dequeker geen goed oog had in de bouwsels die, hoe degelijk ook, nu eens neo-Romaans of neo-Gotisch, dan weer Art-Deco, in de eerste helft van de twintigste eeuw in Congo waren opgericht.

Hij ging dus onverschrokken in het geweer tegen de gebruikelijke trends en doorstond de bezwaren en de tegenkanting die zijn revolutionaire concepten te beurt vielen. Onvermoeibaar maar ook steeds even onverstoort werkt hij door : scholen, kerken, woongelegenheden, administratieve gebouwen, medische constructies rijzen, eerst nog in het koloniale, maar vooral in het postkoloniale Congo in snel tempo uit de grond. Ruimdenkend als hij is, aarzelt hij ook niet om zijn talenten ter beschikking te stellen van andere godsdienstige strekkingen dan de Rooms-katholieke, met name het Leger des Heils.

De klimaatgebonden, eigen stijl van Paul Dequeker dringt dan ook vrij snel door en krijgt meteen ook internationale aandacht. Uitgenodigd voor congressen, seminaries cursussen, colloquia, voert hij het woord in Lomé, Nairobi, New York, Athene, Frankfurt, Tokio...

Saint Boniface, Nguema, Kasai

Hoewel hij geen ingenieur is, waagt hij zich ook met succes aan uitgesproken technische constructies zoals bruggen. En God weet hoezeer een land als Congo behoefte heeft aan bruggebouwers.

Aangezien zijn bouwwerken zich over het hele Congolese grondgebied uitstrekken, rijst dan ook de vraag hoe hij de uitvoering van zijn projecten kan opvolgen. Geen nood : hij maakt van een korte vakantie gebruik om in Antwerpen een versnelde pilotenopleiding te

volgen, wat hem de mogelijkheid biedt om voortaan met behulp van een tweedehands aangekochte Piper Cub zijn wijdverspreide werken te gaan bezoeken.

Maar Paul Dequeker is ook nog didacticus. Zijn opvattingen en ervaringen, resultaat van zijn jarenlange arbeid, brengt hij samen in een standaardwerk : "L'Architecture Tropicale : Théorie et mise en pratique en Afrique tropicale humide". Dit lijvige boek, dat bedoeld was om

beginnende architecten op weg te helpen, heeft hij kunnen publiceren met de steun van de hulporganisatie van het Duitse Episcopaat, "Misereor". Uitgegeven in 1992, werd het dus dankzij deze steun een laaggeprijsde publicatie, die nu in heel Congo geldt als de bijbel voor bouwwerken die optimaal aangepast zijn aan de eigenheden van het Afrikaanse leefmilieu.

Na 35 jaar intensief werken is in 1993 het moment aangebroken om naar Vlaanderen terug te keren. Een begaafde Congolese architect die reeds zeven jaar met Paul Dequeker heeft samengewerkt is bekwaam om de fakkel over te nemen. Dit betekent helemaal niet dat hij de architectuur de rug toekeert : kwestie van zijn brains alert te houden behaalt hij aan de KULeuven een Masters Degree in "Architecture in Human Settlements" en in 1958 organiseert KADOC een uitvoerige tentoonstelling: "Paul Dequeker architect in de tropen". Colloquia, "seminars", lezingen en conferenties blijven elkaar opvolgen. Ook de tekentafel blijft er niet werkeloos bij staan. Ten behoeve van de paters Jezuïeten ontwerpt hij een "église du Sacré Coeur" voor Bujumbura met 1000 zitplaatsen (in 2003) en vandaag nog liggen op de tekentafel van deze bijna-tachtiger plannen voor een middelbare school in Kigali...

Een palmares, zegden we reeds. Het mag wel tellen : 1.235 projecten, geconcipteerd en uitgewerkt door broeder Dequeker, zijn effectief tot stand gekomen en nog eens 38 projecten werden uitgetekend maar zijn niet ten uitvoer gelegd. Zijn we daarmee volledig geweest ? Nee toch ! Vergeten we niet zijn tientallen schetsboekjes, zijn schilderijen en, last but not least de prachtige beeldhouwwerken in tropisch hout, die alle de hand van een onverholen kunstenaarsziel verraden.

Bibliografie :

- Paul Dequeker : *Levensherinneringen*
(onuitgegeven).

Toen de bolikoko nog zong

In ons vorig nummer maakten we al melding van het nieuwe boek van Cyriel Van Meel “Toen zweeg de bolikoko”. In dat werk vinden wij het uitzonderlijk natuurgetrouwe en uitermate boeiende relaas – als was het een film – van deze geboren verteller over de twee-en-een-half jaar die hij als “nganga na nkisi”, d.w.z. als “agent sanitaire”, heeft doorgebracht in de Kwango, bij de roemruchte Bayaka. Het tweede deel van zijn boek handelt over de schrijnende ervaring die hem overviel toen hij in het jaar 2000 en in het jaar 2005 andermaal zijn voet op het Congolese grondgebied zette en moest constateren tot welke jammerlijke puinhoop het eertijds zo bloeiende Belgisch-Congo verworpen was. Symbool voor die neergang is dat de roep van de magische vogel, de bolikoko, voor altijd verstomd bleek te zijn.

In het onderstaande fragment vinden we de auteur terug bij het vroege ontwaken in een door vleermuizen ingepalmde gîte in het dorpje Dengo, op een kleine dagreis van Popokabaka.

Tegen het einde van de nacht wakker geworden, moest ik uit mijn bed. Ik haalde mijn zaklamp van onder mijn hoofdkussen en knipte aan. De lichthalo vulde de binnenkant van het witte muskietennet. Elke zwarte vlek betekende een vleermuis aan de buitenkant. Voorzichtig schoof ik onder het muggengaas door.

Mijn pantoffels schuifelden over de nieuwe laag vleermuizengruis. Onder aan de vering van het veldbed hing er nog een dozijn uit te rusten maar ze werden door de bewegende springveren opgeschrikt en vlogen tussen en langs mijn blote benen mee de deur uit, wat wel een akelig gevoel gaf.

Van zodra ik de eerste contouren van venster en deur begon te onderscheiden ging ik naar buiten. Ik wandelde door de ochtendfrisse tot aan de rand van het diepe ravijn achter de gîte.

De gîte van Dengo met boyerie

*Opgetrokken met baksteen, het dak bedekt met matiti.
Het galerijwoud van de Wamba op de achtergrond en de
heuvels van Lukuni in de verte.*

Gedurende de korte tijd dat ik terug op Kongolese bodem was had ik mij er nog niet echt thuis gevoeld, er ontbrak nog iets dat moeilijk te definiëren was. Eerst die bootreis Antwerpen-Matadi, dan die rit over een geasfalteerde autoweg, dan de dagen in de hoofdstad, neen, de ziel van het echte Afrikagevoel had ik nog niet te pakken, het zat er nog niet in. Een soort magische band had me tijdens mijn vorige drie-en-een-half

jaar in Kongo verbonden met de aarde, de lucht, het woud, de dieren en de mensen.

Ik ademde diep en traag de vochtige koele lucht in en zette me neer naast een palmboom die schuin over de ravijnrand hing. Ik had een voorgevoel, het echte Afrika was binnen handbereik, alle ingrediënten waren aanwezig: de geluiden van de nacht, sterrenhemel vol brillanten, de geur van woudbloemen. Uit het onzichtbare woud in de diepte vóór mij stegen geluiden op die ik herkende: cicaden sjirpten hun hoge frequentiegolven over de boomtoppen, ergens brak een tak, een boomkikker bleef eindeloos monotoon zijn klakgeluid herhalen, een bronstige situtungastier riep ergens op de tegenoverliggende helling. Ik voelde de harde knobbels van de boomstam in mijn rug. Ik voelde de spanning groeien en keek op naar het sterrendeken dat uitgespreid lag hoog boven de heuvels achter de Wamba waarvan ik vaag de contouren zag. Alle lust om terug naar binnen te gaan bij de vleermuizen en de ammoniakwalm maakte plaats voor een onuitsprekelijk gevoel van zaligheid.

Het was januari 1958. Pal in het zuiden schitterden Orion en Sirius. Meer om mijn ogen te testen trachtte ik de sterrenmassa M44 tussen de Steenbok en de Tweelingen te vinden. Eén of andere grote nachtvogel, misschien een uil, vloog geruisloos de pinkelende sterren aan en uit. De geur van vochtige bosgrond en liaanbloemen dreef op het zwakke westelijke briesje voorbij. De natuur was zijn snaren aan het stemmen voor de symfonie van mijn hart waarop ik met gesloten ogen zat te wachten.

Op die uren vol zaligheid volgde de roze gloed die eerst zwak maar dan sterker en krachtiger begon te gloeien boven de bergtoppen in het oosten. Diep vanuit de Wambavallei kroop het licht omhoog naar

de kale hoogten van de savanne. Alhoewel ik nu in een totaal andere streek van Kongo verbleef, wist ik dat ik op het punt stond de draad weer te kunnen opnemen.

De oostelijke hemel was intussen karmijnrood gekleurd, de laatste ster in het westen verbleekte. Ik dacht terug aan het oerwoud van Yuki en de moeraseilanden onder de evenaar. Daar was de wereld begrensd tussen de reuzenbomen. Nu keek ik eindeloos ver uit over de ravijnen, de bergen in de verte en de groene streep galerijwoud langs de Wamba. En plots, ver weg, beneden in het dal riep de eerste bolikoko ...lok lok lok lok lok lok...dan een tweede, iets dichterbij. Enkele seconden later een derde vlak onder mij in het ravijn. Een vierde, een vijfde volgde en nam de roep mee naar het westen waar de eerste zonnestrallen nu ongehinderd over de savanneheuvels liepen. Ik sloot weer mijn ogen, een andere zaligheid liep nu door mijn aderen en beroerde elke vezel. Ik voelde de warmte groeien op mijn voorhoofd en dacht aan mijn vrouw en kind die in Popokabaka waren achtergebleven. Dit was weer Afrika. De band was er terug.

Voetstappen verbraken plots de magische cirkel en rukten me terug in de werkelijkheid.

Een vrouw met een paan rond de heupen geslagen en een aarden pot op het hoofd kwam langs de gîte voorbij, ging even op haar tenen staan om door het venster naar binnen te kijken en liep dan door naar het paadje dat in het ravijn afdaalde. Ze had me niet eens zien zitten. Enkele minuten later een tweede, een derde een vierde. Allen probeerden ze een glimp op te vangen van de mundele die ze daarbinnen vermoedden en liepen dan door naar beneden waar ik ergens een rivier veronderstelde.

Op de boekentafel

Bloedrivier – Een reis naar het gebroken hart van Afrika

Weer een boek als een vuistslag ! Een tweevoudige vuistslag, helaas, zoals we dadelijk gaan zien. Waarover gaat het ? De auteur, de Britse journalist Tim Butcher, heeft in 2004 het plan opgevat om de legendarische expeditie van Stanley dwars door het Afrikaanse continent van Oost naar West over te doen. In tegenstelling met Stanley, die er met een karavaan van enkele honderden mensen op uit trok, wil onze journalist op zijn eentje de klus klaren. Ook begint zijn reis niet aan de Oostkust maar in Lubumbashi of liever, na een heikel vliegtochtje, in Kalemie (het vroegere Albertville) aan het Tanganyikameer.

Van daar uit gaat het, op de duozit van een lichte motorfiets, over niet meer bestaande wegen, via Kabambare, Kasongo en Kibombo naar Kindu, waar een grote basis van de ONUC gevestigd is. Daar kan Butcher, na enigszins weer op krachten te zijn gekomen, een lift krijgen op een patrouilleboot van de ONUC, waarmee hij tot in de buurt van Lowa geraakt. Hij vindt er vier Congolezen die bereid zijn hem per prauw (de vertalers schijnen alleen het woord kano te kennen) naar Ubundu (Ponthierstad) te brengen, een traject dat, na verdubbeling van de gage, op twee dagen wordt afgelegd.

Daar heeft hij dan weer afspraak met een motorrijder, die hem, andermaal hossebossend, 130 km. verder, tot in Kisangani brengt, waar hij in een duur maar correct hotel een beetje op zijn positieven kan komen.

Het voorbije avontuur laat zich volgens Butcher tot hiertoe resumeren in enkele woorden : totale verwording, doffe ellende, bestendige onveiligheid, rechteloosheid en bestuurloosheid. Om in leven te blijven

beschikken de Congolezen nog enkel over de gemakkelijk te telen “cassave” (hij bedoelt natuurlijk maniok) want van enig wild is geen spoor meer te bekennen.

Ook in Kisangani druipt volgens de auteur de miserie van de muren. Na twee weken wachten vindt hij er een plaatsje op een ONUC-boot, die hem tot in Mbandaka (Coquilhastad) brengt. Ziek en uitgeput geeft hij er de brui aan en laat hij zich per helicopter naar Kinshasa overvliegen. Corruptie en afperserij trotserend, laat hij zich tenslotte nog tot in Boma transporteren om zijn remake van Stanley's exploit te volvoeren.

Een kruidig element in het verhaal is dat de moeder van de auteur in 1958 als jong meisje het Congolese grondgebied als luxetoeriste doorkruist had, wat de gelegenheid biedt om sprekende vergelijkingen te maken. Wie echter zou hopen dat die vergelijkingen enige lof zouden inhouden voor de realisaties van het Belgische bewind, komt bedrogen uit. Ook al laat hij terloops horen dat het Britse kolonialisme “al niet beter was dan het Belgische”, bulkt het boek van arrogante en snerende oprispingen over de uitbuiting en de onderdrukking door het Belgisch bewind. Zijn historische en geografische gegevens zij vaak ook approximatief. Natuurlijk worden andermaal de ontsporingen van het Vrijstaat-regime en het Belgische bestuur op een hoop gegooid. Gegevens over de pax belgica, de medische voorzieningen, het onderwijsniveau, de stijgende welvaart zal men bij Butcher tevergeefs zoeken. Ook niet te verwonderen als men de povere literatuurlijst van de auteur doorloopt, waar o.m. Ludo Dewitte, Conor Cruise O'Brien,

Che Guevarra en Adam Hochschild tot zijn inspiratiebronnen blijken te hebben behoord.

Een cruciale passage in het boek is de opwelling van Ali, de jonge Maleisische bevelhebber van het vaartuig van de ONUC dat Butcher van Kisangani naar Mbamdaka brengt : Ook Maleisië heeft een zware (Britse) kolonisatie gekend, zegt hij. Het werd begin de jaren zestig onafhankelijk en had ook af te rekenen met communistische opstandelingen. Maar het heeft zich er wel doorheen geslagen en op schitterende wijze zijn weg gemaakt, in tegenstelling met Congo. Waarom zijn de Afrikanen zo slecht in staat tot het besturen van Afrika ?, luidt het. Een retorische vraag !

Dit boek, uiteraard vlot geschreven journalistenwerk dat zich de allures van een

bestseller aanmeet, biedt ondanks zijn beperkte betrouwbaarheid, spannende lectuur en stof tot nadenken.

Het is niet aan te nemen dat Butcher op zijn lange reis geen enkel lichtpunt opgemerkt zou hebben, maar omdat hij nu eenmaal met een somber verhaal naar buiten wou komen, vond hij het wellicht niet opportuun daar gewag

van te maken. Het is alsof hij Conrad's "Heart of Darkness" naar de kroon wilde steken. Het antwoord op de vraag of Congo nog te redden valt, moet dan ook na het lezen van dit boek onbeantwoord blijven.

(G. Bosteels)

Tim Butcher. - Bloedrivier – Een reis naar het gebroken hart van Afrika (uit het Engels vertaald), 384 blz., uitgegeven door "Nieuw Amsterdam", Amsterdam.

In memoriam

● Wij vernamen met diep leedwezen het overlijden, op 87-jarige leeftijd, van mevrouw Roosje Van Den Abeele, echtgenote van ons trouw lid, de heer Daniël Demaeght. Deze kranige moeder van zes kinderen, waarvan er twee het leven verloren, heeft tijdens de meer dan 50 jaar die zij in Congo, hoofdzakelijk in Katanga, heeft doorgebracht, onvermoeibaar het pioniersbestaan van haar echtgenoot gedeeld. Met zeldzame moed en energie heeft zij samen met haar gezin de wisselvalligheden van dit grootse avontuur meegemaakt.

Afrikagetuigenissen betuigt zijn innig medeleven aan de heer Demaeght, zijn kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen.

● Bij het ter perse gaan vernemen wij met pijnlijke verrassing het overlijden van Prof. dr. Harrie Van Balen. Wij betuigen onze innige deelneming aan mevrouw Van Balen en familie. In ons volgend nummer komen wij beslist op de figuur van Prof. Van Balen terug. (Zie inmiddels een fragment uit het interview van de aflijve op blz. 7-8 van dit nummer).

Onze jongste film

Onze jongste film "Mijn hart is nog ginder" die, zoals hierboven vermeld, een verzameling bevat van een aantal sprekende fragmenten uit onze verzameling interviews, is evenals onze 3 voorgaande films verkrijgbaar bij ons secretariaat voor de prijs van 10 € (+ 5 € verzendingskosten).

Lidmaatschapsbijdragen 2009

Met genoeg publiceren wij hieronder een aanvullende lijst van ontvangen lidmaatschapsbijdragen. Wij zeggen hartelijk dank aan deze leden voor hun steun en sympathie.

Meteen ook al bij voorbaat een woord van dank aan de zeldzame vrienden die wellicht onze vraag om betaling uit het oog verloren hebben en hopelijk graag hun vergetelheid zullen willen goedmaken!

(25 €, over te schrijven op rekeningnummer 001-4254043-87 t.n.v. Afrikagetuigenissen, Tremelo).

De h. Pieter Beckers, Merksem
E..P. Jozef Bollen, St. Pieters-Leeuw
Mevr. Rooske Brems, Keerbergen
De h. en mevr. Craet-Lagae, Roeselare
Mevr. Greet Driljeux, Sint-Truiden
De h. Herman Ducheyne, Wenduine
De h. Gilbert Dumon, Koksijde
De h. Georges Fagard, St. Pieters-Woluwe
E.P. Jaak Geysels, Geraardsbergen
De h. Fernand Hessel, Sart-lez-Spa

De h. Hoérée-De Roy, Melle
De h. Norbert Martens, Bree
Mevr. Adrienne Proost, Merksem
Missiehuis van Scheut, Anderlecht
Mevr. Godelieve Simoens, Tervuren
De h. Fernand Spegelaere, Blankenberge
De h. en mevr. Speltincx-Matthys, Hoeilaart
De h. en mevr. Roland Van Belle, De Pinte
De h. Roland Vanherrewege, Oostende
De h. Georges Vrielinck, Gistel (verdubbeld)

Deze Nieuwsbrief is uitgegeven door de vzw AFRIKA-GETUIGENISSEN

(Met steun van de Vlaamse Overheid)

Zetel en secretariaat :

Hollandsvin 4, 3120 Tremelo

Telefoon : 016 53 18 64

hdecoo@skynet.be

Jaarlijkse ledenbijdrage : 25 €. Bankrekening : 001-4254043-87

Niets uit deze nieuwsbrief mag worden overgenomen, gekopieerd of gepubliceerd zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever, die alle rechten voorbehoudt.

